

Alvar Aallon kotitalo Alajärvellä revittiin köyhille polttopuiksi

ALPO JOKINEN teksti ja kuvat

Kulttuuri

Vuoden 1972 keväällä, vihreässä toukokuussa, pidettiin Alajärven kirkonkylässä Etelä-Pohjanmaan järvisuudulla erikoislaatuinen huutokauppa.

Myytävänä oli suuri vanha rakennus.

Meklarina toimi kunnanvaltuuston puheenjohtaja.

Huutokauppayleisönä ja samalla mahdollisina huutajina olivat paikalla ainoastaan Alajärven sosiaalilautakunnan edustajat.

Sosiaalilautakunnan edustaja huusi myytävän rakennuksen sadan markan hinnasta. Myyjä, Alajärvi-Seura,

matalaksi

hyväksyi kaupan.

Sosiaalilautakunta hävitti saamansa rakennuksen suurella kauhakuormaajalla kappaleiksi. Näin syntynyt valtaisa kasa puuta toimitettiin kunnan avun tarpeessa oleville polttopuiksi.

Tuo rakennus oli Alajärven tunnetuimman pojan, maailmankuulun arkkitehdin Alvar Aallon lapsuudenkoti, josta paikkakunnalla käytettiin nimeä Mammula.

Nyt Mammula haihtuu savuna ilmaan. Saman tien Alajärvi on menettänyt yhden matkailuvalteistaan.

Viola viime vuosikymmenen alkupuolella Mammulassa asuttiin. Ennen hävittämislähtöä oli Alvar Aallon lapsuudenkoti näin kauris rakennus. Sitien teki kauhakuormaaja rumaan jääkö ja Mammulaa ei enää ollut...

KÄÄNNÄ

Vanhaa ja uutta Aaltoa Alajärvellä

Miksi Mammulan siirten kävi niin laiin läivi? Miksei sitä säilytetty jälkipölvälle? Tapaturman kulku on monisyinen, vyöhytti sekava. Kuvaan kuuluu kunnallismiestä, rapuonesta, pankkimiestä ja nimimiestä, kiistoa, kahvanalkua ja arvovallakysymyksiä. Niikenseroja Itsepölyyttä. Sanalla sanoen: kaikelaista mitä nyt yleensä suomalaisen kirkonkyläilämiän voi kuulua.

Tapaturman kulusta ei ole olemassa yhtään yleispätevää versiota. Paljon riippuu siitä kuka kertoo ja mitä asioita painotetaan. Muutama keskeisen henkilöön kertomuksen perusteella Mammulan kohtalon kulusta syntyy seuraavallaan kuva:

Alajärven kuorta osti aikoinaan Mammulan, Alvar Aallon isän, maanmittausinsinööri Aallon perheeltä. Mammula joutui sittemmin purkamisuhun alaiseksi, kun sen paikalle alettiin suunnitella valtion virastotaloa.

TALO SIIRRETTIIN VELAKSI

Alajärven matkailulautakunnan puheenjohtajan ja Alajärvi-Seuran johtokunnan jäsenen Lauri Viitanien mukaan otettiin Alajärvi-Seurassa puheeksi, että Mammula pitäisi pelastua siirtämällä se muualle.

Hanke toteutui, Mammula siirrettiin kunnan leirintäalueen alkuosaan vanhan lainajäsväsrakennuksen vierelle. Siirtoa varten jouduttiin kuisti ja eräitä muitakin talon osia purkamaan. Pääasiassa 18 metrin mittainen hirretti rakennettu Mammula kuitenkin onnistuttiin siirtämään kokonaisuena.

Siirron hoiti Alajärvi-Seura. Kuorta avusti kunnansihteri Pentti Hietalan mukaan rahallisesti. Kunnanvaltuuston puheenjohtajan ja Alajärvi-Seuran johtokunnan jäsenen pankinjohtaja Aarne Rokala mukaan Mammula siirrettiin velkavainoin.

Asia ei kuitenkaan ollut siirtämällä selvä.

Matkailulautakunnan puheenjohtaja Viitaniemi oli sitä mieltä, että Mammulasta olisi pitänyt tehdä korkealmajaja matkailijoihin käyttöön ja joskus myöhemmin Aalto-museo.

Rakennuslupaa Mammulan pysynnämiseksi paikalle, johon se oli siirretty, ei saatu. Kunnan ehkäisä katsottiin, että Mammula olisi häirinnyt uuden terveydenhoitolaisten tilojen rakentamista, leirintä-alue kun sijaitsee sairaala-alueella.

Leirintäalueen kauniimaisen kolikkoon Mammula sen sijaan olisi saatu pystyttyä.

— Siellä sitä olisi ollut vaikea valvoa ja hoitaa, Lauri Viitaniemi toteaa.

Ulkopuoliset asiantuntijat ei rakennusvalituksen viarkitehti Hirvonen ja seinäjokelainen arkkitehti Jääskeläinen olivat kunnan rakennusmestarin Ahti Paunulan mukaan sitä mieltä, että Mammula olisi sairaala-alueeta häirintämättä voinut seistä myös leirintäalueen alkupuolella. Siis paikassa, mihin Alajärvi-Seura sen siirtäti.

SIINÄ MENI MATKAILUVALTTI

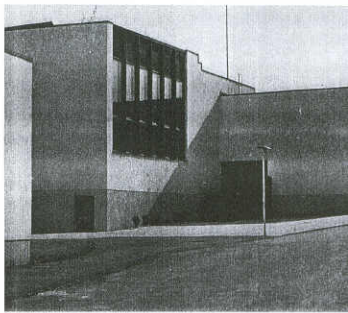
Rakennus kärsi siirron yhteydessä joutui verra. Sen korjaamiseen ja korkealmajaksi varustamiseen olisi mennyt lisää varoja. Niitä ei Alajärven valtuustossa myönnetty.

— Kolme markan kunnallismiehet, jotka matkailuasioissa eivät näe enäänsä pitemmälle, estivät varojen myöntämisen, Lauri Viitaniemi sanoo.

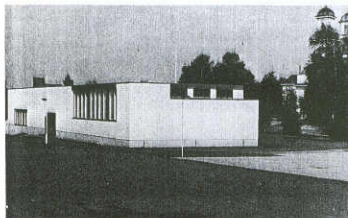
Kun rakennuslupaa ei saatu, kunnanhallitus määräsi vuonna '69 Mammulan siirrettäväksi pois leirintäalueelta, kunnansihteri Hietala kertoo.

— Vasta 1972 se kuitenkin lähti. Olsi se kunnan puolesta saanut vielä olakki. Myöhemmin se joka tapauksessa olisi joutunut lähemmäs, sairaala-alueen tarpeisiin vaitoa kunnansihteri Hietala toteaa.

Mammulan kohtalo oli Hietalan mielestä Alajärvi-Seuran ja Lauri Viitaniemen asia.

Alvar Aallon viimeisimpiä luomuksia edustaa hänen lapsuutensa maisemissa Alajärven kunnan virastotalo.

Alajärvellä on useita Alvar Aallon monumentteja. Tässä yksi tuoremista, Alajärven seurakuntatalo.

ALAJÄRVI-SEURAN SISÄISET RIIDAT

Alajärvi-Seurassa asia sitten ratkaistiinkin. Seuran johtokunnassa päätettiin tämän vuoden keväällä Mammulan huutokauppanimestä. Lauri Viitaniemellä, joka on liikennöitsijä, oli tuolloin kertomansa mukaan linja-autokalon takia muita kiireitä.

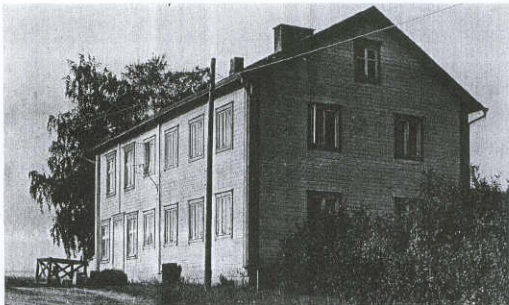
— Koska kunnanhallitus kerran oli määrännyt Mammulan siirrettäväksi pois, päätettiin Alajärvi-

Seuran johtokunnassa huutokaupata se, valtuuston puheenjohtaja ja Alajärvi-Seuran johtokunnan jäsen Aarne Rokala kertoo. Rokala toimi sitten huutokaupassa meklarina.

Alajärvi-Seuran ratkaiseva osapuoli korostaa myös sosiaalishiteeri Oiva Yli-Mannila.

— Seuran sisäiset riidit ratkaisivat tilanteen. Myyntiä halunneet voittivat.

Ja huutaja oli siis sosiaalilautakunta.

Alajärven naapuripiöjän Kuortaneen kirkonkylässä seisoo tänäkin päivänä Avar Aallon syntymäkoti. Tässä talossa arkitehtäin vanhemmat asuivat vuokralla ennen Mammulaa muuttoa. Aalto oli vain muutaman vuoden ikäinen Alajärvelle siirtymisen aikoihin.

Neljäkymmentäviisi vuotta sitten valmistui Alajärven sairaala. Sekin on paikkakunnan suuren pojan suunnittelema.

Aaltoa tänäkin Alajärven nuorisoseurantalon vieressä seisoo rakennusmestari Ahti Panula, yksi Mammulan puolesta taisteleista.

— Minua on huoideo takia syytetty kulttuurivihaniteilyydestä, Yli-Mannila kertoi. Mitä tarvitsivat osterreavaksi.

— Viittonuudessaamme me se ostettiin, kun oli ilmoitus lehdessä, sosiaalilautakunnan puheenjohtaja Toivo Kultavuori ilmoittaa hymyilemällä silmien takana. Tarjosimme sata markkaa. Alajärvi-Seuran johtokunta hyväksyi tarjouksen ja vaati rakennuksen purettavaksi ja pois siirrettäväksi nopeasti. Jalkikustannukset kyllä oli suu-

er, mri, paikan puhdistuskulut.

Mammula ei Kultavuoren mukaan viime kunnossaan enää ollut illo silmälle. Korinlukseksi siinä nimittiivät myös jotkut muut.

Lauri Viitanenille Mammula edusti sekä matkailullista että historiallista arvoa. Avar Aalto oli siinä lapsuutensa ja nuoruutensa asuna. Sanottiin aikoihin Viitanenillä itse asiassa vastapäästä tien toisella puolella ja pyöri myös Mannulan vaiheilla.

Viitanenillä tuntee akateettikon

hyvin, toimi tämän kyyrännäisenä usein joskus 20-luvulla.

— Olin mittaanahan toisessa päässä Aallon suunnittelema Pylikänmäen kirkon korjauksia. Kerroin tienne tullessaan Aalto oli virallisen vastaanottokomitean puolesta ensin minut ja vasta sitten muut.

VANHASTA PAPPILASTA TEHTIIN SIKALA

Mannulan säilyttämisestä leirintä-

alueen alussa puolusti se, että paikalla on jo vanha lainajyvästira-keutus, jossa on jokin verran museoineista.

— Ei täällä yleensä kukaan historiallisia arvoja kunnioiteta, Viitanenillä kerrotaan. Sanoin osa museoesineistä on viety Lehtinen museoon.

Kuvaava esimerkki saatuunni- sestä koriseudullisiin ja historialli- siin arvoihin on Lauri Viitanen- nen kertomat mukaan myös Ala-

KÄÄNNÄ

järven vanhan pappilan kotilo.

— Se myytiin ja hajotettiin. Ostaja teki hirsistä sikalan. Korvaamatonna asiakirja-aineistoa hävisi saman tien.

Lauri Viitanieni on kiinnostunut historiasta. Hän kertoilee laajasti seudun menneisyydestä. Yksi hänen pojistaan on filosofinen kandidaatti, pääaineena historia.

Viitanieni on matkailulautakunnan puheenjohtajana myös matkailumies, joka haluaisi turisteja paikkakunnalle. Vahva suuntaus on kuitenkin ollut Alajärvellä matkailun kehittämistä vastaan.

— Jouduin taistelemaan pitkään jopa sen puolesta, että leirintäalueen käymälää varten myönnettäisiin varoja. I luokan ravitsemusliikkeen saaminen paikkakunnalle ei myöskään sujunut hankauksitta.

— Ei tästä kunnallisesta matkailutoiminnasta tule mitään. Olen puhumassa yksityisen matkailu-osaakeyhtiön perustamista.

Kunnansihtööri Hietalan mielestä Alajärvi ei ole paikkakunta, jossa matkailuun voisi tulla elinkeino.

Mammulan kohtalo painaa jatkuvasti Lauri Viitanien mielestä.

— Harmittua, etten tarjonnut Mammulaa siitä kymmenekseen. Esimerkiksi Jyväskylän kanssa Aallon omistamisesta kilpaileva Seinäjoki olisi sen varmasti mielellään ostanut.

Vastuuston puheenjohtaja Rokala on sitä mieltä, että Alajärvi kykenee vaalimaan suuren paikansa mainetta ilman Mammulaa.

— Tällä on runsaasti akateemikon töitä. Hänen nuorisoseuran toimintaan edustava nuorisoseuran talo ja sairaala. Nykyaikaa ovat kunnan virastotalo ja seurakuntatalo. Paikkakunnalla käydään paljon juuri näitä Aallon luomuksia katsomassa. Kävijöiden joukossa on ulkomaalaisiakin.

Todettakoon, että nuorisoseuran talo on myös ollut vaarassa nuorisoseuran taloudellisten vaikeuksien takia. Paikkakunnalla kerrotaan, että talo on pelastunut lähinnä sen ansiosta, että kauppa-koulu on viime vuosina vuokrannut sen tiloja.

Aarne Rokala puolustaa sitä mitään Mammulalle tapahtui.

— Rakennus oli jo huonokuntoinen. Se ei sitäpaitsi ollut alajärveläistä työtä vaan Vimpelistä siirretty.

Mammula olisi Lauri Viitanien mukaan ollut mainio matkailukohde.

— Aina olisi löydettyvä vetoausta joka pitäisiin. Mammula olisi ollut sellainen, olihan se akateemikon kotilo.

Myös Aallon luomuksia ovat paikkakunnalla joetut vastustaneet.

— Pitivät kaikkina kunnan virastotalo. Mutta kyllä se ajan mittaan itsensä maksaa, Viitanieni sanoo.

ALVAR AALTO: EI MUSEOTA ELÄESSÄNÄ

Kiinnostavaa tietenkin on, olisiko akateemikolla itsellään mitään osuutta Mammulan kohtalosta päätettäessä.

— Kun Aallon kanssa neuvottiin asiasta, hän oli aluksi inostunut, Aarne Rokala kertoo. Hän jopa lupasi Mammulaa vanhoja lapsuudenkotiasta peräisin olevia huonekaluja. Myöhemmin hän avustajansa kautta ilmoitti, ettei halua eläessään museota.

Lauri Viitanien mukaan Mammulasta olisi tehty aluksi retkeilymaja ja vasta myöhemmin museo. Rokalan mukaan kunta ajatteli heti alkuun museokäyttöä.

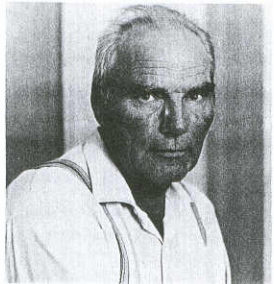
Akateemikon asenne on täysin ymmärrettävä. Kukaan elävä toimiva ihminen haluaisi itselleen museota Eläessään.

Selvää tietysti myös on, että Alvar Aallon asenne vaikutti alajärveläisten kannanottoon. Se kallisti kiistan Mammulan hävittämisen hyväksi.

Matkailijat poikkeavat Alajärvellä Aallon takia, vaikka Mammulaa enää olekaan. Onhan siellä useita Aallon suunnittelema rakennuksia. Mutta monissa paikoin niitä on enemmän ja tunnetumpia. Mammula olisi tietysti osaltaan lisännyt kiinnostusta.

Mammulan — ja myös vanhan pappilan — kohtalo liittyy kysymykseen vanhan säilyttämisestä uutta rakennettaessa. Tämä ongelma tunnetaan suuremmillaakin paikkakunnilla kuin Alajärvellä. Ja myös erilaiset suhtautumistavat. Toiset haluavat myös säilyttää vanhan. Toiset haluavat vanhan tsaiseksi ja uutta tilalle. □

Kolmen markan kunnallismiehet eivät näe nenäänsä pitemmälle

Alajärven sosiaalilautakunta osti sadalla markalla (!) Mammulan. — Viattomuudessaamme me se osettiiin, sanoo lautakunnan puheenjohtaja Toivo Kultavuori. — Alajärvi-seuran johtokunta hyväksyi pilkkahintaisen tarjouksomme ja vaatii rakennuksen purettavaksi sekä siljettäväksi mahdollisimman nopeasti.

Lauri Viitanieni on matkailu- ja historiamies. Alajärven matkailulautakunnan puheenjohtajana hän taistelee turhaan Mammulan pelastamiseksi.